گەشەکردن و ئاوابونی سکۆلاریزم!
حەمید تەقوایی ...

بەدواداچونێک بۆ ئابوری سیاسی ڕێژەگەرایی(نسبیەت) و جیهانشمولی(Universalism)

سکۆلاریزم یەک دەستکەوتی دەورانی مۆدێرنە و یەک کۆڵەکەی کۆمەڵگەی مەدەنییە. بەڵام ئەمڕۆ ئێمە لە سەردەمی پۆست – مۆدێرنەدا ژیان بەسەردەبەین. سەردەمی نکۆڵیکردن لە بەها جیهانشمولیەکان! لە ڕوانگەی سیاسی – کۆمەڵایەتییەوە سکۆلاریزم چیتر لە جەرگەی ئەسڵی کۆمەڵگەدا نییە، ئیتر لە ئۆپۆزسیۆندایە. بیروباوەڕێکە کە ئیتر دەبێ جارێکی تر لە پێناویدا بجەنگیتەوە.

بە گشتیش ئەم کێشەیە بەهەمانشێوە سەبارەت بە کۆمەڵگای مەدەنیش ڕاستی□. ک□مەڵگای مەدەنی دامەزراوە – یان بڕیاربوو کە دابمەزرێت – لەسەر بنەمای مۆدێرنیزم، یاسا مەدەنیەکان و دەولەت و وڵات، لە بەرامبەر کۆمەڵگا دینی – قەومی – دەستەوتاقمەکانی سەدەکانی ناوەڕاستدا. هاوڵاتیان – لانی کەم لەڕویی یاساییەوە – ئەندامانی یەکسانی کۆمەڵگە لەبەرچاو بگیرێن بەبێ لەبەرچاوگرتنی دین و قەومیەت یان زەمینەو پاشخانی فەرهەنگیان.

لە ڕوی سیاسیەوە یاسای زێڕینی دیموکراسی بریتی بوو لە یەک تاک (یان یەک هاوڵاتی) یەک دەنگ، یەک کۆمەڵگا و یەک یاسا. بەڵام چیتر بەم شێوەیە نییە. پۆست مۆدێرنیزم ئەم بۆچونەی قبوڵ نییە. ئێستا کۆمەڵگای تێکەڵە لە ناسنامە جیاوازەکان لەسەر بنەمای دین و دەستەوتاقمی قەومی لەبەرچاودەگیرێت و دەوڵەت و حکومەت وەک یەک هاوپەیمانی وەیان پێکهاتەیەک لە سەرانی ئەم دەستەوتاقمانە پێناسە دەکرێت.

بە ناونیشانی یەک نمونە لە عێراقدا لە دەیەی ڕابردودا پێکهاتەی دەوڵەت و دامودەزگای دەسەڵات بە فەرمی بریتی بوو لە سەرۆک کۆماری کورد، سەرۆک وەزیرانی شیعە، و سەرۆکی پەرلەمانیش سونی بوو. کوردستانی خودموختاریش لە باکوری عێراق لەژێر دەسەڵاتی دوو حیزبی بنەماڵەیی و خێڵەکی کورد دا بوە. ئەم پێکهاتەیە ئاکامی یەک بەندوبەست و ڕێکەوتنی فەرمی نێوان دەوڵەتی ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی لەگەڵ دەستەوتاقمە دینی و قەومیەکانی دەورەی دوای

ڕوخانی سەدامە. (ئێستا بە پەیدابونی داعش ئەم هاوسەنگیە تێکچوە و دەوڵەتی ئەمریکا هەوڵ دەدات بە زیادکردنی جورعەی بەعسی – سەلەفی بە ئەم تێکەڵەیە و بەهۆکاری توندبونەوەی ئەم کێشەیە چارەسەر بکات)! لە بارەی ئەفغانستانیشەوە داستانی لەیاجەرگاش هەر بەهەمانشێوەیە.

ئەم واتا تازەیەی دیموکراسی و کۆمەڵگا، نەک تەنها بە وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕات بەڵکو بە خودی وڵاتانی ڕۆژئاواشە. ئەمە دژی دادگاکانی شەریعە لە کەنەدا، بە بەرگری لە "یەک یاسا بە هەموان" لە بەریتانیا، و دژی بە فەرمی ناسینی ئیمام و موفتیەکان بە ناونیشانی نوێنەرانی پەنابەرانی بەناو وڵاتانی "ئیسلامی" – ئەو پەنابەرانەی کە زۆربەیان لە دۆزەخی یاساکانی شەریعە لە وڵاتەکانیاندا هەڵاتون بۆ ولاتانی رۆژئاوا – لەسەراسەری ئەوروپادا خۆ باتمانکردوە.
بەفەرمی ناسینی خەڵک نە بەناونیشانی هاوڵاتیانی ماف یەکسان بەڵکو بەناونیشانی ناسنامەی قەومی – دینی یەکان بە بەها و ئارمان و نیازی جیاوازەوە ناوکەکەی بنەڕەتی ئەم بە دواوە گەڕونەوەیە بەرەو سەدەکانی ناوەڕاست.

لە ڕوی ئایدۆلۆژیەوە پۆست مۆدێرنیزم نکۆڵی لەو ماف و بەها جیهانیانەی کە بەهۆی ڕێنیسانس و سەردەمی ڕۆشنگەرییەوە جێکەوتە بون دەکات و لە جێگەی ئەوان فرە فەرهەنگی دادەنێت. بەپێی بنەماکانی پۆست مۆدێرنیزم شادی، ئازار، ئازادی، یەکسانی و تەنانەت ئینسانیەت بە شێوەیەکی گشتی بۆ ئەزمون و بەها مرۆییە یەکسانەکانیەوە قابیلی گواستنەوە نین. وە هیچ مۆدێلێکی ستاندارد و هاوبەش و هیچ کارێکی هاوبەش کە پێویستە لەپێناویدا خەبات بکرێت و بەدەست بهێنرێت بونی نییە! سکۆلاریزم، نە تەنها بە مانای جیایی دین لە دەوڵەت، بەڵکو بە مانای بەفەرمی ناسینی خەڵک بە ناونیشانی مرۆڤ، بەدەر لە شێوەی باوەڕبونیان بە خودا یان باوەڕ نەبونیان، نکۆڵی لێدەکرێت. وە خودی تاک و سروشتی مرۆڤایەتی دەبرێتە ژیر پرسیارەوە!

بۆچی بەم جۆرەیە؟ ڕیشەی ئابوری – کۆمەڵایەتی ئەم بۆچونە چییە؟ بۆچی سەرەڕای ئەو واقعیەتەی کە خەڵکی سەراسەری جیهان لە ڕێگای میدیای کۆمەڵایەتییەوە زیاتر لە ڕابردوو لەگەڵ یەکتردا پەیوەندیان هەیە، وە سەرەڕای ئەو واقعیەتەی کە هەلومەرجی ژیانی مادی، وەکو کارەبا، ئۆتۆمبیل، کۆمپیوتەرو چەندانی تر بۆ هەموو خەڵکی سەر گۆی زەوی یەکسانە، وە سەرەڕای ئەوەی کە مانا و

ستانداردی خۆشبەختی و خۆشگوزەرانی ژیانی ڕۆژانە هەرچی زیاتر جیهانی بکەتەوە، بەڵام بۆچونی جیاوازبون، ڕۆژێیگەرایی و فرە فەرهەنگی(مەڵتی کەڵچەریزم) زەمینەی زیاتری پەیدا کردوە – لانی کەم لە مەیدانی ئایدۆلۆژی، سیاسەت و میدیادا؟ بۆچی خودی فەرهەنگ و سیستەمی بەهاکان و فەلسەفە و پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکان کە هەلومەرجەکی مادی و ژینگەیەکی جیهانداگری بە هەموو خەڵک فەراهەمکردوە بەڵام "ڕۆژێیی" لە بەرچاودەگیرێن؟
بە بۆچونی من وەڵامی ئەمە لەناو خودی پەیوەندیە ئابوریەکاندا خۆی حەشارداوە کە جیهانی گۆڕیوە بە یەک گوندی جیهانی.

لە کاتی ڕێنیسانس و سەردەمی ڕۆشنگەریدا، سەردەمی گەشەکردنی سکۆلاریزم، زۆربەی کۆمەڵگاکان – لە ڕاستیدا بەجگە لە ئەوروپا – هێشتا دەورانی ناوبراو بە ڕۆژئاوایکردنی (Westernization) سەدەکانی ناوەڕاست و پێش سەرمایەداریان بەسەر دەبرد. وە جیهان پێویست بوو بگۆڕدرێت! ئەوەی کە بە ڕۆژئاواییکردن دەکرا – کە لە ڕاستیدا شتێک نەبوو جگە لە باشترکردنی هەلومەرجی ژیان و گەشەکردنی هەموو کۆمەڵگای مرۆڤایەتی – پێویستیەکی سەردەمەکە بوو.
بەڕۆژئاویکردن ڕێک ناوێکی ترە لە پێناو بە جیهانیکردنی بەها مرۆییەکان. "سیستەمی بەهاکانی ڕۆژئاوا" لە ڕاستیدا یەک دەستکەوتی جیهانییە – دوا هەنگاوی مێژوی درێژی گەشەکردنی فەرهەنگی مرۆڤایەتیە – لە چین و میسر و یۆنانی کۆنەوە تا شۆڕشی هزری و پیشەسازی لە ڕۆژئاوا. بۆرژوازی ئەوروپا، لە ڕێگەی بیرمەندە پێشڕەوەکانیەوە، ئەم سیستەمی ماف و بەها جیهانیانەی بە فۆرمی ناسی و بڵاویکردوە، چونکە لەو سەردەمەدا لەگەڵ بەرژەوەندیە سیاسی و ئابوریەکانیدا بە تەواوی یەکانگیر و هاوجوت بون.

بۆرژوازی لاوی ئەوروپا لە هەمو ڕویەکەوە لەم نیاز و ئیرادە سیاسی و ئابوریە بەهرەمەند بوو کە جیهان داگیربکات و بیگۆڕێت بە جێگایەکی مەدەرن و گونجاو بە ئابوری بۆرژوازی. خاوەنزەویی وخانەدانەکان لەگەڵ ئاین و نەریت و ئەخلاقیاتی خانەدانیان ئەبوایە بڕۆنە کەنارەوە و ڕێگا بە گۆڕانکاری پێویست لە ڕاستای شکڵگیری بازاڕی کارو کاڵا بکەنەوە. ئەمە ئابوری سیاسی سیکۆلاریزم و جیهانشمولیەتە. بە بۆرژوازی تازە پێگەیشتوی ڕۆژئاوا و فەلسەفەو بیرمەندە پێشڕەوەکانی، فەرهەنگ و شارستانیەتی ڕۆژئاوا مۆدێلێکی ڕاستەقینە بوو بە هەموو جیهان چونکە باقی جیهان هێشتا ئامادەی کار و سەرمایەگوزاری نەبوو. ڕێگاوبانەکان و هێڵی ئاسن و ژێر بینای پێویست بە کارکردنی سەرمایە دەبوایە ئامادەبکرێت،

تەندروستی وپەروەردە و فێرکردن دەبوایە باشتر بکرێت، وە لە هەمووی گرنگتر، دەبوایە جوتیارەکان لە زەویەکان هەڵبکەندرێن و بگۆڕدرێن بۆ کرێکاری کرێگرتە. ئەوە ئەو ئاڵوگۆڕانە بوون کە لە خودی ڕۆژئاوادا سیکۆلاریزم و مۆدێرنیزمیان کردبووە پێویستییەک. ڕۆژئاوای پێشڕەو و شۆڕشگێڕ دەیویست ئەم بەهایانە هەناردە بکات بۆ ئەوەی بتوانێت سەرمایەدارییەکەی هەناردە بکات!

ئێستا ئەو سەردەمە بەسەرچووە! پینج سەد ساڵ دوای ڕێنیسانس، لە کاتێکدا سەرمایەو سەرمایەداری هەموو کونج و کەلەبەرێکی جیهانی گرتۆتەوە، بۆرژوازی هیچ ئاسۆیەکی بۆ گەشەکردن نییە. هەر بۆیە هیچ هەستیارییەکی (ئیحساس) بۆ نیازو پێویستی جیهانداگریانە (universalism) نییە. لە دەستپێکی سەدەی بیست ویەکدا، لەکاتێکدا کە کاپیتالیزم لە هەر وڵاتێکدا هێزی باڵادەستە، کەچی هێشتا قاهیرە و تاران و ئەدیس ئەبابا و لیما هیچ شیوە لێکچونێکیان لەگەڵ لەندەن وپاریس و نێورکدا نییە، بۆیە بەرگری لە فەرهەنگی “ڕۆژئاوایی” لەڕوانگەی بۆرژوازیەوە، چیتر نرخێکی گونجاو نییە و لە بەرژەوەندیاندا نییە. وا باشترە کە ئومێد وچاوەڕوانیەکان نەباتە سەرەوە! ئێستا سەردەمی فەرهەنگی ڕێژەیی و فرە کەلتورییە. ئاین و خێڵ و پیرۆزیە نەتەوەییەکان و هەر شتێک کە خەڵک لەیەکتر بەجیاواز نیشانبدات دوبارە بهێنرێنەوە ئاراوە! ئەوانە دوبارە بهێنرێنەوە ئاراوە تا بتوانیت هەژاری وەک خۆش بەختی ڕێژەیی، بێمافی وەک ئازادی و مەینەتی وەک خۆشگوزەرانی نیشان بدەیت.

سیستمی نوێی جیهان و بازاڕی ئازاد چیتر توانای ئەوەی نییە کە بەرگری لە بەها “ڕۆژئاواییەکان” بکات بە ناونیشانی ئاسۆی پێشڕەوی هەر کۆمەڵگایەک.
چەند سەد ساڵ لەمەو بەر، تەنانەت پەنجا ساڵ لەمەو بەر. کاتێک وڵاتانێک هێشتا لە هەلومەرجی فیودالیدا (دەرەبەگایەتی) بون، ئەمە مۆدێلی جۆراو جۆرمان بۆ گەشەکردنی ئابوری هەبوو وە یەک سیستمی یەکسان لەپێناو بەها فەرهەنگی و کۆمەڵایەتییەکاندا(وڵاتانی گەشەنەکردو بۆ ئەوەی بگۆڕێن بۆ کۆمەڵگای سەرمایەداری نیمچە ڕۆژئاوایی پەسەندکراو، ئەبوایە بەهاکانی سیستمی “ڕۆژئاوایی” بە ئەلگەی خۆیان بزانن). ئێستا مەسەلەکە بەپێچەوانەوەیە. سیستمگەلێکی جیاوازمان لە بەهاکان هەیە و مۆدیلێکی ئابوری یەکسان: فریدمینیزم وئابوری نوسینگەی شیکاگۆ. سک هەڵگوشین بۆ هەموان! ئەمڕۆن لە ڕویی ئابورییەوە هەموو کۆمەڵگاکان یەکسانن بەڵام لە هەموو ڕوەکانی ترەوە هەر کۆمەڵگایەک و تایبەتمەندی خۆی هەیە

لەگەڵ ئاینی خۆی و زەمینە نەتەوەییەکانی خۆی و تێگەیشتن و دەربڕینەکانی خۆی سەبارەت بە ئازادی وخۆشبەختی و هتد وهتد.

لە دنیای پۆستمۆدێرندا لە ڕوانگەی ئابورییەوە هەموو یەکسانن بەڵام لە ڕوی فەرهەنگی سیاسی – کۆمەڵایەتییەوە هەموو جیاواز لە قەڵەم دەدرێن. ژیانی ماددی و بەها ماددییەکان جیهانین و هەموو جیهانی داگیرکردوە، بەڵام فەرهەنگ و فەلسەفە و سیستمی بەها مرۆییەکان کە ئەم هەلومەرجەی بەدیهێناوە ڕێژەیی لەقەڵەم دەدرێن!

ئەم بە دواوەگەڕانەوەیە بە ڕێکەوت نییە. سکۆلاریزم و جیهانشمولیەت تەواوەن نکۆڵی لێدەکرێت لەبەرئەوەی کە کاپیتالیزم جیهانی بۆتەوە. چەند سەد ساڵیک لەمەوپێش لە پێناو گەشەکردنی جیهانیدا سەرمایەداری پێویست بوو، واتە کۆمەڵگای مەدەنی و بەها جیهانداگرە مۆدێرنەکان، بەڵام ئێستا وەک خەیاڵاتێکی دەست پێڕانەگەیشتوو دێنە بەرچاو. دواجار بووبە: پۆستمۆدێرنیزم! دواتر: دایەلۆگ و ململانێی شارستانیەتەکان! دواتر: کۆمەڵگە ئیسلامیەکان و یاساکانی شەریعە و لۆیاجەرگا و کۆماری ئیسلامی و داعش و بۆکۆحەرام و مەڵتی کەڵچەریزم و نیولیبرالیزم!
ئەمە سکۆلاریستەکان لەگەل ئەم جیهانە بە دواوە گەڕێنراوەیە ڕوبەڕوین! لەسەدایەکە دەسەڵادارەکان بانگەشە بۆ دواوەگەڕانەوە و دواکەوتویی دەکەن و ئێستا پەرچەمی سکۆلاریزم و کۆمەڵگای مەدەنی لە دەستی ئەمە دایە کە لە سەدا نەوەدەنەکانی جیهان نوێنەرایەتی دەکەین. ئەم جارە نەک لە پێناوی بازاڕی ئازاد دا بەڵکو لە پێناو کۆمەڵگەی ئازاد و خەڵکی ئازاد لەسەراسەری جیهاندا! ئامانجی ئەمە نەک تەنها جیایی ئایین لە دەوڵەت، بەڵکو بە بەرگریکردنە لە کۆمەڵگای مەدەنی و کەڵکی مرۆڤایەتی و بەها مرۆییەکان.

ئەمە لە پێناو مۆدێرنیزمدا دەجەنگین، بەڵام نەک لە بەرامبەر هێزە فیودالییە (دەرەبەگایەتی) بەسەرچوەکانی پێش لە مۆدێرنیزم، بەڵکو لەبەرامبەر هێزە کاپیتالیستیەکانی دوای مۆدێرنیزم! لەم ڕوبەڕوبونەوەیەدا ڕاستی و واقعیەت، زانست وتەکنەلۆژیا، و لەسەدا نەوەد ونۆی خەڵکی جیهان لەگەڵ ئەمەدایە. خودی ئەو واقعیەتەی کە داگیرکردنی مەیدانی تەحریر لە دەی شۆڕشی میسردا دەبێتە ئیلهام بەخشی داگیرکردنی پارکی زاکوتی لە دەی بزوتنەوەی دەستبەسەرداگرتن لە نیۆڕک ئەوە نیشاندەدات کە ڕێژەگەرایی (نسبییەت) بەچونەکی پوچ و بێمانایە. لەهەمان کاتدا ئەم ئەزمونە ئەوە نیشان دەدات کە چۆن دەتوانرێت بەسەر ئەم دواکەوتویەدا سەربکەویت.
* ئەم باسە لە کۆنفرانسی “مافی ئایینی، سکۆلاریزم و مافی مەدەنی”

لە ١١ی ئۆکتۆبەری ٢٠١٤ دا لە لەندەن پێشکەش کراوە.
وەرگێڕانی لە فارسییەوە: کاوە عومەر
پێداچوونەوە: هیوا ئەحمەد

نەژاد و کۆلاژ … کرێکارعبداللە خۆشناو

ئەوە ڕۆژگاری تاڵە، داهێنەر دروست دەکات، بۆیە لام سەیرنیە کە ئینگلیز دەڵێت : Adversity reveals genius, prosperity conceals it داهێنەر ئەو کەسەیە لە (هیچەوە) شت دروست دەکات ! .
کاك نەژاد لە هیچەوە داهێنانی کردووە لەوەدا داهێنانی کردووە …..

ئەڵبەتە تاك تاکی پێکهاتەی تابلۆکانی ڕەنگە مانا بەخش نەبن ! ، بەڵام زیهنیەتی (ئەو) وای کردوە ئەم (تاکانە) لە چوارچێوەی تابلۆیەکدا پڕمانا بن … ئەوەشیان ئەوەندە کارێکی ئاسان نیە و کەسانی ئاسایی ناتوانن چوارچێوە بۆ پێکهاتە بێ ماناکان دابنێن و پڕ بایەخی بکەن و تێزێکی هزری بە بینەر ببەخشن ! مەگەر لە کەسێکی قاڵ بووەوەی دید و ڕوانگە و ڕۆشنفکرێکی وەك نەژاد نەبێت، هەڵبەتە ئەم کارەش ڕێك دەچێتە چوارچێوەی کارە ئاسان نەپێکراوەکان هەمدیسان ئەوەشیان لە خۆڕا نەبووە چونکە : (فاقد الشیو لا یعگی) بۆیە گەر زهنیەتی نەژاد لێوان لێو نەبووایە لە ئەدەب و چیرۆك و نووسین و وەرگێڕان و تەنانەت زمانزانی، ئێستا نەدەپڕژایە سەر داهێنان لە بواری کۆلاژدا ..

لە هونەری کۆلاژەدا هەر پێکهاتەیەك لە چوارچێوەی یەك تابلۆدا گوژمەیەك لە هێز، لە واتا، دەبەخشیتە پێکهاتەکانی تری ناو تابلۆکە بۆیە وابەستەکردنی پێکهاتەکان بەیەکەوە پێویستی بە ئەندێشەیەکی هونەری و زیهنی زۆر هەیە .
ئەوەی لە پیشانگاکەی نەژاد خۆی زەق دەکاتەوە چەند واتایەکی مانا بەخشن وەك : چاو، پێ، پاژنی پێ، گوێ، رووی ئافرەت، جەستە، هەروەها دەیان نووسینی مسماری کە شاراوەیی گەمە لەسەر دەربڕینی هەست و نەستی مرۆڤی ئەم سەردەمە دەردەبڕێت .

لە تابلۆیەکیان بینیم پاژنی پێ بە قەد یەك گەڵا شوێنی جێ هێشتووە … هەر ئەمە بە تەنها مێژوویەکە سەربردەی داستانێکی هەرە مەزنی مرۆڤایەتیمان بیر دەخاتەوە کە خۆی لە داستانی گلگامێش دەدۆزێتەوە و پێمان دەڵێت، ژیان ئەبەدی نیە بۆ هیچ کەسێك، ژیان ئەگەر چی پڕ لە ئەزموون و هێز و هزریش بێت تەژی لە تەواوکاری نانوێنێت، بەڵکو زهینەشیش لە مرۆڤدا سنووردارە و مرۆڤ بەدەرنیە لە هەڵە …

بوونەوەر لە ڕێگەی هەستی بینینەوە دەتوانێت گوزارشت لە دەربڕینەکان بکات لە ڕێگای کارلێکی تیشك و کارداناوە و پرۆسیی شەن و کەو و لێکدانەوی بابەتەکان و ڕووداوەکان تا مرۆڤ دیدگایەکی ڕوونتری لا دروست بێت بۆیە نەژاد لێکدانەوەکانی بۆ ژیان لە دیدگای بینینەوە بەرجەستە دەکات، واتە بینیین وەك دەربڕی ڕاستی گوزەرکردنی ڕووداوەکان وەك خۆی نەوەك تەنها لە ڕێگەی بیستن کە تێی دەچێت زۆرجار دەربڕینەکان و لێکدانەوەکان وەك خۆی کە هەیە گوزارشت نەکات . بۆیە تابلۆکان پێمان دەڵێت گوێچکە بە تەنها بەس نیە بۆ سەرنج کردن و لێکدانەوە، بەڵکو بیناگەرایی لە فەزای ژیان و ڕووداوە مێژوویەکان کارێکی پێویستە لە پێناو دروستکردنی بڕیاری گونجاو و دروست بۆ داهاتوێکی باشتر پێتر لە داهێنان و کەمتر لە هەڵە و زۆرتر لە هزری بیناسازی لە سەرخان و زەمینسازی بۆ داهێنان و برەودان بە کەلتوری واقع بینانە و دوور لە ژیانی خەیاڵاوی و ژانی ئەبەدی ! بۆیە چاو وەك دیاردە و دەربڕی تابلۆکانی نەژاد بەرجەستە کراوە .

کاك نەژاد بە تەنها لە چوارچێوەی یەك تابلۆدا پێمان دەڵێت، مەرج نیە بابەتەکانی بۆ ڕۆح وەك کەل و پەلی بێ نرخ تەماشا بکرێن بەڵکو تەنانەت بابەتی مردوش گەر لە چوارچێوەی خۆی دابێت هەمیشە زیندوو و مانا بەخش دەبن، لەم چوارچێوەیەش مانای ژیان دەبەخشێتە خۆی و هاوبەشەکانیی لە چوراچێوەی یەك تابلۆدا .
بۆیە بە پێویستی دەزانم دەروونناسان، کۆمەڵناسان، زیاتر دیراسە لەسەر ئەم هونەرە و داهێنانەکانی کاك نەژاد بکەن تا بتوانن میللەتەکەمان بەم جۆرە هونەرە ئاشنا بکەن و جوانیەکی تر ببەخشنە دونیای هونەری کوردی .

کرێکار عبداللە خۆشناو
16/4/2017

هەرێمێکی دیموکرات یان دەوڵەتەکی پۆلیسی ؟! ئامانج کەریم

ماوەیەک لەمەوبەر و بە ئیستایشەوە هەمومان ڕۆژانە بینەری تراژیدیای وەرگێڕانی یەخت و خنکانی گەنج و ژن و منداڵی کورد بوین لە ڕێگەی هات و نەهاتی گەشتن بە ئەوروپا ، خەڵک بە لەشاو کۆچیان دەکرد لە هەرێمەکی پڕ داهاتی پڕ سامانی سروشتی و لە جوانترین سروشتی دنیادا کە کوردوستانە بە وڵاتانی ئەوروپا کە هیچ وڵاتێکیان نە لەڕووی سامانی سروشتیەوە و نە لەڕووی جوانی سروشتەوە هەندەی هەرێمی کوردستان دەوڵەمەندنین ، خەڵکی بە کۆچ دەکەن ؟ هیچ کات مرۆق خاک و لانەو خزم و کەس و دایک جێ ناهێڵێت و ڕو لەغەریبی بکات گەر دەرفەتەکی هەبێت بە ژیانەکی ئاسایی ، گەر یاسا بە جیاوازی تاکەکانی کۆمەڵگا چەتری هەموان بێت ، گەر دامو دەزگاکانی میری دامەزراوەو موڵکی خەڵک بن ، گەر بتوانێت ژیان و قوتی ڕۆژانەی دەستەبەر بکات ، ئەمانە چۆن دەستەبەر دەکرێن ؟

گەر هەڕەمی دەسەڵاتداری هەرێم دامەزراوەیەکی نیشتیمانی بوایە بە گوێرەی یاسا هەر کەس ئەو دەسەڵاتەی پێ ببەایە دەسەڵاتەکانی بخستایەتە خزمەت هەرێمەکەو هاونیشتیمانەکانی و خۆی لە حیزب دا بماڵیایەو سەرەکی هەمو ڕەنگە جیاوازەکان بوایە هێزی حیزبیشی بکردایەتە هێزێکی نیشتیمانی نەک ئەو هێزانەی بە هەزار تەقەلا لە چوار چێوەی وەزارەتی پێشمەرگەدا بە ناوی هێزی نیشتیمانیەوە دروست کران ئەوانیش بە حیزبی بکات ، گەر وەزارەتی سامانە سروشتیەکان جێگای متمانەی هاوڵاتی بوایە و داهات و فرۆشتنی شەفاف و لەبەر چاو بوایە ، گەر ئاسایش و هێزەکانی ناوخۆ ئەرکیان تەنها پاراستنی ئەمنی قەومی و ئارامی و ئاسایشی هاونیشتیمانی بوایە و نەخرانایەتە ململانەی حیزبی و تەسفیاتی ڕەنگە ئەپۆزسینەکانیان پێ نەکرایە ، گەر سەرەک لە دوای وادەی یاسای خۆی بە فشاری هیچ کەس و هیچ هێزو لایەنێک ئاوی ئاشتەوای و دیموکراسی بەشتایە بە سەرۆکی دوای خۆی و لە پڕۆسەیەکی دیموکراتیدا دەستاو دەستی دەسەڵاتی بکردایە ئیدی هاوڵاتی و هاونیشتیمانی لە هەرێمەکی لەو

چەشنەدا خۆ ئەنفلۆنزای کۆچی نەگرتووە لە خۆشیدا هار ببێت و کۆچ بکات !

گەلێک لە هەرێمێکی لەوچەشنەدا نیوەی کۆچی کردبێت بەدوای هەناسەیەکی ئارامی و بستە خاکێکی غەریبی کە ژیانی تێیدا مسۆگەر بێت وەک پەنا هاندە ڕوی لە وڵاتێکی ئەوروپی کردبێت بە هۆی شێوازی نا تەندروستی حوکمڕانی لەم هەرێمە ، دەتانەوێت بیکەنە دەوڵەت و نیوەکەی تریشی کۆچ پێ بکەن ؟؟

دەوڵەتێک لەسەر دەستی ئەم هێزە نادیموکراتە نا تەندروستە دروست ببێت حەتمەن عاقیبەتی گەلەکەی کۆچ گەلێکی تر دەبێت ، ئەوەی مەبەستمە بێڵێم ئەم دەستەڵاتەی باشور بە دروشم بێت پرە لە بنەمای دیموکراتی و دام ودەزگای حکومی کە چەمکی هاولاتی بون تێدا زیندوە ، بەڵام ئەمە جگە لە دەمامک هیچی تر نیە ، لە پشتی کەوالیسەوە دانراوە و ئەوەی لەسەر شانۆ نمایش دەکرێت حوکمێکی سوڵتانی و وەلی عەهدیە و هەمان مۆدێلی سعودیە ، خۆ ئەگەر پۆلیس لەسایەی سیستەمە لیب□رالیەکاندا دەزگایەک بێت بۆ بەخشینی هێمنی و ئازادی و جێبەجێکردنی یاساکان ئەوا لێرە هەمان ڕەهەند و مانای مارکسی وەر دەگرێت ، کە سیستەمی پۆلسی بە مانای سیستەمێکی داپڵوسێنەری بنەماڵەیی و پاشایەتی کە دەبێت هەمو ئەجێنداکان لە خزمەتی پادشایەکی نەخوێنەواردا بێت ، ئەو کات لە ساییەی ئەم سیستەمەدا تاک جگە لە گەڕانەوە بۆ کۆیلەبون هیچ مانایەکی تر هەڵناگرێت.

بۆ کچە گەریلا … سمکۆ ئەحمەد

ئەی ئەو کچانەی
خەونەکانتان لە پرچەکانتان
درێژترە
ئەی ئەوانەی ئاسکەکانی قەندیل
هێندەی بەهار عاشقتانە
ئێوە بۆنی نێرگتان گرتووە
ئیوە دڵی هەڵۆتان بردووە
ئیوە چنگێکتان لەسەر بەفرو
نینۆکتان لەسەر میل نووستووە
کە یەکێکتان لێ دەکوژرێ

دڵی نێرگز بۆتان دەگری
گوڵاڵە سوور دەپۆشێت و
قەندیل چاوتان لێ دائەگرێ
چەند جێی داخە ..
وائەمجارەش پەڕەیەکی ڕەشی مێژووی عوسمان
وا بە دەستی باشوورەوە
چاپتەرێکی دی بۆ زیاد دەبێ
ئێمەش ڕۆژێ وەك تۆ کەو بووین
عاشقی شینایی ئاسمان و
هاوڕێی با بووین
سەد مەخابن زۆر لە مێژە
دەستەمۆ بووین
ئیستا نیشتیمانمان قەفەزێکەو
خۆشمان دەوێ
هیچمان لە ئێوە ناچێ
ڕەنگمان نەبێ
فێر کراوین دانیش ڕۆکەین
تا ڕۆژێك بێت
ئێوەش وەکو خۆمان
دەستەمۆکەین

سمکۆ لەندەن ٢٠١٧

رۆژێکی خۆڵکەوەیی … عارف کوردە

ئەم شارە ملوانکەی دیرۆکی
لاپەڕەی پساوە
هەر دەنکە شیلانەو مەرجانە
لە کونجی خەیاڵی رابردووی خنکاوە
ئەم شارە کفنێکی خۆڵ باوی
پۆشیوەو مەلوولە..
لە دەریای مت بووندا نوستووەو
ئەندێشەی لەنگەری

له وەرزی سڕ بوونە..!
لەم شارە نە مەجنوون بۆ لەیلە
دەشت و دەر پەی دەكا
نە فەرهاد بۆ شیرین
قوڵنگی لە شانەو
لە دڵی بێستوونا كانیاوێك دەر دەكا!
بەكرەكەی مەرگەوەڕ؛
كەڵەگای شەقامەو
كەس نیە نەفرەتێك.. تفێكی لێ بكا..!
سبەینێ لەم شارە جەژنەكەی ئایارە
نە مارشی راپەرین دەبیسترێ..
نە خرنەی بازنی بێریوان خرنەی دێ!
ئەستێرەی ئەم شارە نا بێتە قەقنەس و
لە پێناو ئەوینا داگیرسێ و بسووتێ..!
نە زەنگی شیعرەكەی؛
سەد ساڵەی ئایارم دەنگی دێ..!
نە تێشووی پڕ وشەی؛
ووریایەك.. ئەژدەرێك..
لە شانی هیچ كەسێك نابینرێ..!
توتیەكی كێویلەی زۆر بڵێی فشۆڵە
مێژوویەكی ئاوەژوو دەنووسێ و
لەلای ئەو ئاساییە
یەك كەسیش گوێ نەگرێ..!
ئەسپێكی لەڕوو لات..داهەزاو.. سیسەڵە
لە پەناو پەسێو دا؛
هەندێجار نووزەیەك .. لرخەی دێ ..!